

قصقارتوب ترجمه قیلوچیسى

طوکیودا امام و مدرس

محمد عبد الحى قربانعلی .

فرائض .

عربیچہ بولغان فرائض السراجیہ کتابندەن قصقارتوب

ترجمه قیلنمشدور .

صابر افندی جمیل و عائیشہ خانم جمیلیه لارنک

صدقه واجبه لارندان آقچه طوتوب طبع و نشر قیلندی .

باسلغان اورنی :

طوکیودا مطبعه اسلامیه .

. ۱۹۳۶

قصقارتوب ترجمه قیلوچیسى

طوکیودا امام و مدرس

محمد عبد الحى قربانعلی .

فرائض .

عربچه بولغان فرائض السراجیه کتابندهن قصقارتوب

ترجمه قیلنمشدور .

صابر افندی جمیل و عائیشه خانم جمیلیه لارنك

صدقه واجبه لارندان آقچه طوتوب طبع و نشر قیلندی .

باسلغان اورنی :

طوکیودا مطبعة اسلامیه .

. ۱۹۳۶

بر ایکی سوز .

اسلام دینی یا لغز اعتقاد و عبادت دهن گنه عبارت بولامیچه ، دنیاده غی طوره مشده کیرهك بولغان شریعت حکملارنده او گره ته هم مؤمن و مسلمان بولغان کشینك ئولگه نندن سوڭ قالاچاق مان نیچك بولوب کله رگه بیورر گه بورچ لارن نیچك ئوتەر گه ، و ئولگه نندن سوڭ قالغان مالینه نیندی حقلار یوکلہ تور گه ایـکه ننده او گره ته دور .

مؤمن و مسلمان بولغان کشینك ئولگه نندن سوڭ قالاچاق مالی اوزینك یا که وارثلهرینك تلوی بوینچاغنه بولامی بلکه شریعت قوشقانچا و قرآن کریم ده ئەیتولگه نیچه بولینه و وفات بولغان کشیکه تر کلسکندہ تابقان مالینك اینزگیلگی قیامت کوننده ایریشه دور .

مسلمانلارنك ئولگه نندن سوڭ قالغان مالی قایسی مملکت ده بولاسادا شریعت اسلامیه قوشقانچه بولینه و مدنی مملکت لارنك قانونلاری موکسا مساعده قیلادور . مؤمن و مسلمان کشینك حلال کسب قیلوب عمری بوینچا کوب مشقتلار ایله تابقان مان اوزی ئولگه چ شریعت که خلاف رهوشچه بولوب آلو و یا که بولوب بیورر ، ئولکنك طوتقان دینن و شریعتن کیهستو هم آنک روحن رنجیتو بولادور . شول سببلی بیغمه بریمز هم سز فرائیضنی او گره نکنز هم او گره نکنز فرائیض عامنك یارتیسیدور دیدی .

یراق شرقده علوم عربیه گه آشنا بولغان کشیلهریمز آزایوب بولغان قدر ماللاریمزدہ فرائیض مسئلهلارن صوراب بیز گه بر نیچه مراتبه مراجعت قیلولاری سببلی ، مسلمانلارغه فرائیض مسئلهلارن بلدرو مقصدیلہ ایسامزده

مشهور مدرسہ لاردا درسلك قیلوب اوقوتلغان فرائیض السراجیه کتابن ترجمه قیلغان ایدک . و بو کتاب طو کیودا مکتب اسلامیه نك ۶ نجی صنفلارندا اوقوتیلوب کیله ایدی .

بو یولی محله متوالیله ریمزدان صابر افندی جمیل و عائیشه خانم جمیلیه لار صدقه واجبه لارن بیز گه تسلیم قیلوب شول آقچه نه بو فرائیض کتابی طو کیودا مطبعه اسلامیه ده باسلی . الله تبارک و تعالی صابر افندی جمیل و عائیشه خانم جمیلیه لارنک بیر گن صدقه واجبه لارن قبول قیلوب یراق شرق ده مسلمانلارغه میر ئلار یمنی شریعتکه موافق تقسیم قیلونی نصیب و مقدر قیلسون . آمین .

طو کیودا امام و مدرس محمد عبدالحی ولد الشیخ عبیدالله قربانعلی .

۱۳۵۵ سنه هجریه ربیع الاخر ۶ .

۱۹۳۶ سنه میلادیه ایبون ۲۵ .

طو کیو .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فرائض

فرائض فرضلار دینگن سوز بولوب بو اورنده ئولکنک میرانندن
تیبه طورغان ئولوشکه ئەیتله .

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَلْفَرٰٓئِضُ وَعَلَمُوْهَا النَّاسُ فَاَنْصِبُوْا لَهَا نَصْفَ الْعِلْمِ -
سز فرائضنی ئوگره نکز هم ئوگره نکز . فرائض علمنک یارتیسیدور
دیدى .

چونکه علمنک باشقەسى کشینک ئوزینک هم مالینک ترک وقتندەغی
حاله‌ری ئوچوندور . فرائض علمی ایسه ئولگن وقتندەغی حاله‌ر اوچوندور .
شونک اوچون علمنک یارتیسی دیب ئەیتلیدی .

II

میت‌ذهن قالغان مالغه دورت تورلی حق یوکلەندور .

۱ نچیسى: میتنی کفنله‌ب، کومو . اسراف‌ده سارانلقده قیامیچی .

۲ نچیسى: کفنله‌ب کومودەن قالغان مالذەن بارچه بورچلارن ئوتەو .

۳ نچیسى: بورچلارندان قالغان مالنک ئوچدەن برینه قدر وصیتن ئوتەو .

۴ نچیسى: شولاردان قالغان مالنی شریعت قوشقانچه وارث‌لەرینه بولوب بیرو .

(۲)

کفن ایرلەرگه ۳ قات، خاتونلارغه بیس قات دور . شون‌دان کوب
ایتوب کفنله‌و تېذیراسراف بولا . کیم ایتوب کفنله‌و تقیر سارانلق بولا .
کفناک ئەیرنک قیمتی میتنک ترک وقتده کیبه طورغان کولمه‌گی نـک
اورطه‌چه حقیسی قیمتندە بولورغه کیرهک .

میت‌نک ترکه - قالغان مالی بولماسه آنی کفنله‌و وارث‌لەرینه واجب
بولادور . و اگر وارث‌لەریده بولماسه اسلام مملکتلەرنده بیت‌المالدهن و
باشقه مملکتلەرده مسلمان محله‌رینک آقچەسى برلەن کفنله‌و واجب
بولادور .

کومو - دفن قیلو .

جنازه اوقو هم قازغان قبرگه آلوب باروب کومو برلەن بولادور .
اگر قاتی - جیمرلەمەسک جیرده بولسه قبله طرفندان قبرگه لحد آلانوب
کولور . اگر قوماق جیرده بولسه تابوت برلەن کولور .

بورچلارن ئوتەو .

کفنله‌ب کومودەن قالغان مالی جیتەراک بولسه بارچاسن بورچلارینه
بیرلور . اگر جیتەسە بورچ ئیبه‌لارینه آلاچاقلارینه کوره بولوب بیرلور .
کوب آلاچاغی بولغانینه کوبرەک، آزراق آلاچاغی بولغانینه آزراق بیرلور .
ألك کسی حقی اوتەلور . سوگره اگر میت وصیت ئەیتوب قالدرغان
بولسه وارث‌لەرگه قالغان مالینک اوچدەن بری ایله‌خدای حقن ئوتەو واجب
بولور . خدای حقی: قالغان روزەلاری اوچون، هر کونگه هم هر کون
قالغان کولنک آتی نمازی اوچون هر نمازغ، ۴ قداق یارم بـغـدای یا که

۹ قداق گرج یا که آرپا یا آ لارنسك حقلاری بیلور . موکسا فدیسه دیب
نه یتله .

دیبهك یاپونیا دا گرجدهن بولور . ۹۹م بر یلغه ۹۹ر کون آلتی نـمـازدان
حسابـلاب ۳۶۵ کونگه ۱۹۷۵۰ قداق گرج ۹۹م ۳۰ کون روزه غه ۲۷۰
قداق گرج بولوب بارانی ۱۹۹۸۰ قداق یعنی ۴۹۹ بود ۲۰ قداق بولور .
قیدی بودن ۴ یین دن حسابلاساق ۱۹۹۸ یین بر یللق قالغان نماز و روزه نك
قدیسه بولور . بغدادیان حسابلاغانده پردی ۱ یین ۵۰ سنت بولسه یلغه ۳۷۴
یین ۲۵ سنت بولور .

وصیت - وارثلەر که وصیت درست بولمیدور .

اگر میت بر اینز کیلک اوچون یا چیت برکشی اوچون وصیت نه یتوب
قالدرغان بولسه مالنك ئوچدهن بری برلن آنی ئوتور و وارثلەر که واجب
بولادور .

اما میت بتون مالی برلن یا که یارطیسی برلن وصیت نه یتوب قالدرساده
وارثلەر آنک بتون مالینك ئوچدهن برن گنه بیروب قالغان بیرمه ز که حقلاری
باردور .

قالغان مالی وارثلەر که بولوب بیر گنده نك اصحاب الفرائیض غه
آندان سوک عصبه لر غه بیلور . اگر عصبه لار بولماسه اصحاب الفرائیض
غه قالغان مالی یه نه ئوستهب بولوب بیلور .

اگر اصحاب الفرائیض ده عصبه لاردا بولماسه ذوی الارحام غه آندان
سوک مولى المـوالـات غه آندان سوک مقررله بالنسب که و آندان سوک موصی له
که و آندان سوک بیت المالنه بیلور .

اصحاب الفرائیض دیب شریعتده : قرآن ده ، حدیث ده اوزینك ئولوشی
بـیـلـکـیـلـه نـگـن وارث که نه یتله .

عصبه دیب شریعت بوینچه اصحاب الفرائیض دن قالغان مالی آلوچینغه و
اصحاب الفرائیض بولماغانده بارلق مالی آلوچینغه نه یتله .
ذوی الارحام دیب اصحاب الفرائیض ده عصبه ده بولماغان براق قهرده شه
لەر که نه یتله .

مولى المـوالـات دیب مین ئولکچه مالم سیگنا بولور دیب ترك سلامت
وقتنده میت نك نه یتوب قالدرغان کشیسنه نه یتله .

مقررله بالنسب دیب بر نسبی کـگـده معلوم بولماغان کشینی میت ترك
وقتنده بو مینم اوغلم قزم یا قهرده شم دیب نه یتوب قالدرغان بولسه شوکسا
نه یتله .

موصی له - دیب میتنك مین ئولکچه مالی فلان کشیگه بیورسز دیب
وصیت نه یتوب قالدرغان کشیسنه نه یتله .

بیت المال - دیب اسلام مملکتلر رنده حکومت آقچه سی ساقلا ناطورغان
خزینه - کارناچیستواغ نه یتله .

III

میراث آلودان دورت نهرسه مانع بولا :

۱ برنجی قوللق - قولغه میراث بیرلی .

۲ نچی قتل - ئوتور - میت ئوتورلگن بولسه ئوتورگن کشیگه میراث

بیرلی . پوری ئوتورسه ده یا گشش ئوتورگن بولسه ده .

۳ نچى دىندە باشقا ئاق. بىككچى دىندە بولغان وارثكە ميراث بىرلىمى.
 ۴ نچى بر برسینه رسمى صورتدە دشمان بولغان ايكى مملكتدە طورو.
 بو مملكتلەرنىڭ آراسىندە ھىچ بر قاشو بولماسە ھەم برسندەن ايكنچىسە
 مانى قورنىچسىز صورتدە آلوب بارو مەن بولماسە بووقت بو مملكتلەرنىڭ
 برسندە طورغان كشىدن ايكنچىسە ميراث بىرلىمى. لىكن حاضر دنيا
 بوزندە موندای مملكتلەر بوقدور .

اصحاب الفرائض

قرآن كریمدە ذكر اينلگەن ئولوشلەر آلطى تورلیدور .
 يارتى، دورتدەن بر، سىگزدەن بر، اوچدەن ايكى، اوچدەن بر ،
 آلپيدان بر .

بو ئولوشلەرنى آلا طورغان وارثلەر اون ايكى كشىدور .

دورتىسى ابرلەر: ميتنك آتاسى ،

» آتاسينك آتاسى و يا آنك آتاسى

» آنا بر طوغمە اير قەردەشى

» ابرى .

سىگزی خاتونلار: ميتنك خاتونى، قزى، اوغلىنك قزى يا اوغلىنك
 اوغلىنك قزى، آنا - آنا بر طوغمە قز قەردەشى ، آنا بر طوغمە قز
 قەردەشى، آنا بر طوغمە قز قەردەشى، آتاسى، قارت آتاسى، يعنى
 آتاسينك آتاسى ويا قارط آتاسينك آتاسى .

« آتا »

آتانك ميراث آلوزدە اوچ حالى بار .

۱) آلپيدەن برنى آلو. اگر ميتنك اوغلى يا اوغلىنك اوغلى قالغان بولسە.
 ۲) آلپيدەن برن آلورده اگر ميتنك قزى قالغان بولسە آندان قالغانغە
 ھەم بولور .

۳) تىك ھەم بولور. اگر ميتنك بالاسى قالماغان بولسە بووقت باشقا
 اصحاب الفرائضغە بىرلگەن ئولوشنك قالغان برسندە آلور .

« قارت آتا »

قارط آتا - آتا اورنىنە طورادر ھەم آنك ئولوشن آلادور. اگر
 ميتنك آتاسى قالماغان بولسە. لىكن ميتنك آتاسى قالغان بولسە اول
 آتاسى بارندە ميراث آلمى. اما قارط آتاسى غنە بولسە اولدە ميراث آلا.
 ھەم ميتنك خاتونى يا ابرى قالغاندە آتاسى قالغان مالنك ئوچدەن برن گنە
 آلا. اما قارت آتاسى غنە بولغاندە باراق مالنك ئوچدەن برن آلا .

دەخى براق قەردەشلەر آنا بولغاندە ھىچ برسى ميراث آلا آلپيلار .
 اما قارط آتاغنە قالغاندە بەضىسى ميراث آلالار .

« آنا بر طوغمە اير قەردەش »

آنا بر طوغمە اير قەردەشك اوچ حالى بار .

بىرە بولسە آلتىدەن بىرنى آلور .
 ايسكەو يا آرتق بولسە اوچدەن بىرنى آلورلار .
 آنا بىر طوغمە قز قەردە شەردە شولاي آلادور .
 اها آنا بىر طوغمە قەردە شەردە مېتنىك بالاسى بارندە مېراث آلا آلەمبىلار .
 ھەم آتاسى يا قارط آتاسى بولغاندە مېراث آلەمبىلار .

« اير »

ايرنىك ايسكى حالى بار .
 مېتنىك بالاسى قالماغاندە ماننىك يارطىسن آلادور .
 بالاسى قالسە يا كە اوغلىنىك بالاسى قالسە دورتدەن بىرنى آلادور .

« خاتونلار »

مېتنىك خاتونى . مېتنىك خاتونىنىك ايسكى حالى بار .
 بالا بولماغاندە دورتدەن بىرنى آلادور .
 بالا بولغاندە سېكزدەن بىرنى آلادور .

قزلار .

مېتنىك قزلارنىك اوچ حالى بار .
 (۱) بىرە بولسە ماننىك يارطىسن آلور .

(۲) ايسكە و يا آرتق بولسە اوچدەن ايسكى ئولوشنى آلور .
 (۳) اكر مېتنىك اير بالاسىدە قالغان بولسە آلار بىرلەن بىر كە عصبە بولوب
 اير بالالار ئولوشىنىك يارطىسن آلور .

مېتنىك اوغلىنىك قزلارى .

مېتنىك اوغلىنىك قزىنىك آلتى حالى بار .
 آلار مېتنىك اون بالالارى قالماغان بولسە مېتنىك قزى اورنىنە طورا
 لار . بو اوچ حالدور .

يەنە بىرە بولسە ماننىك يارطىسن آلا .
 ايسكەو يا آرتق بولسە اوچدەن ايسكى ئولوشنى آلا .
 مېتنىك بىر قزى قالغان بولسە آلتىدان بىرنى آلور .
 اكر مېتنىك ايسكى قزى يا آرتق قالغان بولسە اوغلىنىك قزلارى مېراث
 آلەمبىلار . مېتنىك اوز اوغلى قالسە آندانە مېراث آلەمبىلار . لىكن اوغلىنىك
 اوغلىدە قالغان بولسە شو كى قوشلوب عصبە بولالار .

آتا آنا بىر طوغمە قز قەردەش .

(اخت لاپ وام)

آتا آنا بىر طوغمە قز قەردە شەردىك بېشى حالى بار .
 (۱) بىرە بولسە يارطىنى آلور .
 (۲) ايسكەو يا آرتق بولسە اوچدەن ايسكى ئولوشنى آلور .

(۳) آتا آنا بر طوغمه اير قهردهشى ايله بر گه قاسه لار آلا ر ايله بر گه
عصبه بولوب ايرلر اولوشى نك يارطيسن آلورلار .

(۴) اگر ميتنك قزى يا اوغلي نك قزى برلن بر گه قاسه لار قالغان مالنى
آلورلار عصبه بولوب .

(۵) آتا آنا بر طوغمه قهرده شلر اير بولاسه ده، قز بولاسه ده ميتنك اوغلى
ويا اوغلي نك اوغلى قالغانده ميراث آلميدور. آتاسى ويا قارت آتاسى
قاسه ده ميراث آلميدور .

آتا بر طوغمه قز قهردهش .

(اخت لاپ)

آتا بر طوغمه قز قهردهش آتا آنا بر طوغمه قز قهردهش كبيدور .
آنك جيدي حالى بار .

(۱) بره و قاسه يارطينى آلور .

(۲) ايكه و يا آرتق بولاسه اوچدن ايكى اولوشنى آلور .

(۳) آتا آنا بر طوغمه قز قهردهش برلن بر گه قاسه آلتيدان برنى
آلوب آلار برلن بر گه اوچدن ايكى اولوشن طوترور .

(۴) آتا آنا بر طوغمه قز قهرده شلر ايكه و قاسه ميراث آلاماز .

(۵) لکن اگر آتا بر طوغمه قز قهردهش برلن بر گه آتا بر طوغمه
اير قهردهشى قاسه آنك برلن بر گه عصبه بولور .

(۶) ميتنك قزى يا اوغلي نك قزى برلن قاسه قالغان مالنى عصبه بولوب
آلور .

(۷) آتا آنا بر طوغمه قهرده شلر اير بولاسه ده قز بولاسه ده ميتنك
اوغلى يا اوغلي نك اوغلى يا آلار نك اوغلى قالغانده ميراث آلميلار .
هم آتا ويا قارت آتا قالغانده ميراث آلميدور .

آنا .

آنانك اوچ حالى بار .

(۱) ميتنك بالاسى قاسه آلطى دان برنى آلور. ميتنك اوغلي نك بالاسى
قاسه ده شولاي بولور. يا كه آتا آنا بر طوغمه ويا آتا بر طوغمه ويا
آنا بر طوغمه قهرده شلر قاسه اول وقتده ده آنا آلتيدن برنى آلور .

(۲) شولار قالماسه آنا بارق مانك اوچدن برن آلور .

(۳) اگر ميتنك خاتونى يا ايرى قالغان بولاسه آنا آلار نك اولوشندن
قالغان مالنك اوچدن برن آلا .

قارت آنا .

قارت آنا آتانك آناسى بولاسه ده آنانك آناسى بولاسه ده بر بولاسه ده
كوب بولاسه ده آلتيدان برنى آلور. آنا بولغانده قارت آنا ميراث آلاماز.
بقينلارى بولغانده براقلارى ميراث آلاماز .

آنا بر طوغمه قهرده شلر .

بره و بولاسه آلتيدن برنى، ايكه و يا آرتق بولاسه اوچدن برنى آلورلار .

مېتنىڭ بالاسى يا اوغلىنىڭ بالاسى يا آتاسى ويا قارت آتاسى قالغان بولاسە
آنا بىر طوغمە قەردەشلەر مېراث آلامازلار .

عصبەلار .

ئىسب ياغندان بولغان عصبەلار اوج تورلى دور .
عصبە بىننفسە - اوزى عصبە بولوچى . عصبە بىغىرە - ايكىنچى بىر
كشى سىبىلى عصبە بولوچى . عصبە مع غىرە - ايكىنچى بىر كشىگە قوشلۇب
قە عصبە بولوچى .

عصبە بىنفسە .

ئىسبى مېتنىڭ ابرلەر آرقلى طوناشا طوردان كشىدور . بولار دورت دور :
مېتنىڭ بالاسى يا كە آنىڭ بالاسى ، مېتنىڭ آتاسى يا كە آنىڭ آتاسى ،
مېتنىڭ طوغانى ، مېتنىڭ آتاسى نىڭ طوغانلارى .

بولارنىڭ يقىنراقلارى الك عصبە بولادور . يعنى الك مېتنىڭ بالاسى
آندان سوڭ بالاسىنىڭ بالاسى ، آندان سوڭ آتاسى يا قارت آتاسى ويا
آننىڭ آتاسى . آندان سوڭ طوغانلارى يا طوغانىنىڭ بالالارى ، آندان
سوڭ آتاسىنىڭ طوغانلارى يا آلارنىڭ بالالارى .

مېتنىڭ بولار آراسىندە آنا آنا بىر طوغمە بولغانلارى آتاغىنە بىر طو
غانلارنى قاراغاندە ياقىنراق سېنانالادور . مثلا مېتنىڭ آنا بىر طوغمە

قەردەشى قالغاندە آتاغىنە بىر طوغمە قەردەشى عصبە بولمىدور .
آتاسىنىڭ طوغانلارىدە شولاي دور .

عصبە بىغىرە .

خاتونلار بولوب دورت دور . مېتنىڭ قزى ، مېتنىڭ اوغلىنىڭ قزى ، مېتنىڭ
آنا آنا بىر طوغمە قز قەردەشى ، مېتنىڭ آنا بىر طوغمە قز قەردەشى .
بولار بارسىدە ئوز درجەلەرنىڭ كى ابر طوغانلارنى قوشلۇب عصبە بولالار .
ھەم آلارنىڭ ئولوشىنىڭ يارتىسنى آلالار .

عصبە مع غىرە .

آنا آنا بىر طوغمە قز قەردەش مېتنىڭ قزىنە قوشلۇب عصبە بولالار .
يا آنا بىر طوغمە قز قەردەش مېتنىڭ قزىنە قوشلۇب عصبە بولالار .

رد .

اصحاب الفرائىض دەن سوڭ قالغان مائىنى آلوراق قەردەش قالماغان بولاسە
اصحاب الفرائىض غە ئولوشلەرنى قاراب قايتاروب بىرلور .
لىكن خاتوندىن ايرىنە ويا ايرىدەن خاتونىنەغە قايتاروب بىرلەمەز . آلار
دان قالغان مال بيت المافە بولور .

خشی مشكل .

ايرلكيده خاتونلغيدە بر بولغان وارث خشي مشكل ديب آتالا . اول ابر بلەن خاتوننى تىكە شىدروب قاراغاندە قايسىنە آز تىبەچەك بولسە شونلك ئولوشن آلور . مثلاً ميتنك بالاسى بولسە قز ئولوشن آلور . قەردەشى بولسەدە شولای ايتەر .

حمل .

ميتنك بولاچاق وارثى دىئاغە كىلمىچە آناسىنك قورصاغدە قالغان بولسە اول دىئاغە كىلگەنگە قدر بر اوغل يا بر قزلك ئولوشن قايسن كوب بولسە شونى قالدورلور . اكثر مده حمل ايكي يلدور . شوندان صوكت دىئاغە كىلگەن بالاغە ميراث بيرلەمز .

مفقود .

يوغالغان كشيگە مفقود ديب ئەيتلەر . آنلك مالى ابو حنيفه قاشندە مفقودلك دىئاغە كىلووندەن ۱۲۰ يل ، امام محمد قاشندە ۱۱۰ يل ، ابو يوسف قاشندە ۱۰۰ يل و بعضيلار قاشندە ۹۰ يل يا كە ۷۰ يل صاقلانور ديدلەر . چونكە پينمبرمەن ۶۵ : « مينم ادمنك كوبرە گينك عمرى ۷۰ بولور » ديدى .

لكن مفقود حقنەدە اگر قاضى آنى ئولگەن ديب حكم قىلسە مالى مشول حكم گە قاراب وارثلەرئىنە بولوب بىرلور .

باب الحجب .

حجب اغتدە طيودر . اصطلاحدە بر كشيى ميراثدان طيودور ، ايكنچى بر كشيىنك بولووى سببلى . ميراثندان طيو ايكي توراييدور . ميراثندان بتونلەى طيو . يا كە بعضيسندن طيو . بعضيسندن طيوغە حجب نقصان ديب ئەيتلەر . بو پيش كشيگە بولادر . ابر ، خاتون ، آنا ، اوغلىنك قزى ھەم آنا بر طوغمە قز قەرداش .

ميتنك بالاسى يا كە اوغلىنك بالاسى بولغاندە ايرنك ئولوشى يارتيدان دورتدەن بر گە حجب قىلنادر .

خاتونلك ئولوشن دورتدەن بردەن سيگزدەن بر گە حجب قىلنادر . ميتنك بالاسى ، اوغلىنك بالاسى و يا كە ابر ويا قز قەردە شەرى ايكي بولسە آنانك ئولوشى ئلئدەن سدسكە حجب قىلنادر .

ميتنك ئوز قزى بولغاندە اوغلىنك قزىنك ئولوشى يارتيدان سدسكە قدر حجب قىلنادر . تكملة للمثليين .

ميتنك آنا آنا بر طوغمە قز قەردەشى بولغاندە آتاغنە بر طوغمە قز قەردە شينك ئولوشى يارتيدان سدسكە حجب قىلنادر .

ميراثندان بتونلەى طيوغە حجب حرمان ديب ئەيتلەر . وارثلەرنك بعضيسى حجب حرمان برلەن ھىچ بر حالدە ميراثندان طيىلماى

طورغا ئالارى بار. بولار آلتيدور. اوغل، آتاء، اير، (خاتونلاردان) قز، آنا و خاتون .

وارثلارنىڭ بعضىسى بىر حالده ميراثدان طيبلوب ايكنچى حالده طيبلمايلار. بو ايكنى توراييدور. برسى ميتىكه بركشى آرقلى طوتاشا. وارثلار شول كشى بارنده ميراث آلميلار. تيك آنا بالالارى غنه بو حكم گه كرمى . آلا ر آنالارى بولسده ميراث آلالار .

ايكنچىسى ميتىكه يقيزراق بولغان وارث ير اغراق بولغان حجب قىلادر. ميراثدان محروم قالغان كشى ايكنچى وارثنى حجب قىلا آلميدور. مثلا ميتنىڭ خاتونى قالسده العياد بالله چوقنغان بالاسى قالسه .

چوقنغان بالاسى چوقنووى سببلى ميراثدان محروم بولادر. شول سببلى آناسىنىڭ ئولوشن ربع دهن ئمنگه حجب قىلا آلميدور .

لكن حجب قىلغان وارث ايكنچى وارثنى حجب قىلا آلا دور. مثلا آتا آنا بىر طوغمه اير قهرده شلور آتا بارنده آنا بىرلەن ئوزلەرى حجب قىلنا لار. لكن ئوزلەرى آنانىڭ ئولوشن ئلئدەن سدسكه حجب قىلا آلالار . دخيده آتا بارنده آنانىڭ آناسى حجب قىلنادور. لكن ئوزى ئوزى دهن ير اقنى حجب قىلادور .

وارثلەرگه اوزلەرنىڭ ئولوشلەرن بولوب يىرو اصوللارى :

باب مخارج الفروض .

اصحاب الفرائض غه ئوزلەرنىڭ ئولوشلەرن بولوب يىرو ئوچون فرض

ئولوشلەرنىڭ مخرجن بولوب كىرەك دور. قرآندە ئەيتلىگەن فرض ئولوشلەر ايكنى توراييدور .

برسى نصف، ربع ھەم ئىمەن. ايكنچىسى ئىلئان، ئىك و سدس . بو ئولوشلەر تىمىن بىر گە بىر آرتدور و تىمىن يارتىلاب بولو ممكەن بولغان ئولوشلەردور. مثلا ئىمەن بىر گە بىر آرتدور ساڭ ربع، ربعنى بىر گە بىر آرتدور ساڭ نصف، ھەم نصفنى يارتىلاب بولساڭ ربع، آنى يارتىلاب بولساڭ ئىمەن بولادور .

اگر بىر مسئلەدە بو ئولوشلەردەن بىرەر بىرەر كىلسە ھەرفرض ئولوشنىڭ مخرجى ئوز اسمندە كىچە بولادور. مثلاً ربع - دورتدەن بىرنىڭ مخرجى ۴ . ئىمەن - سىگزدەن بىرنىڭ مخرجى ۸ . ئىك - اوچدەن بىرنىڭ مخرجى ۳ . سدس - آلتىدان بىرنىڭ مخرجى ۶ بولوب نصف - يارتىنىڭ مخرجى ۲ دور .

مسئلەنى يازوب مخرجىنە كورە چىقارو توبەندە كىچە ياسالور مثلا :

۲	مى
بنت	اخ لوب وام
۴	مى
زوج	ابن
۸	مى
زوجە	ابن

۳	مید
ام	اخ لاب وام
۶	مید
اب	ابن

اگر بر مسئله ده بر توری نوع فرض تولوشه و ایکیشه ر ئوچه ر کداسه
له ر مسئله آزراغینک مخر جندن چغار .

۶	مید
ام	اخت لام

چونکه آنانک تولوشی ئلک اخت لام له رنکی سدس دور . سدس آزراغی
بولوب آنک مخر جی آلتیدور .

۶	مید
ام	اخت لاب وام

۳	مید
اخت لاب وام	اخت لام

چونکه مونده فرض تولوشه ر ئلک برله ن ئلئان دور . آزراغی ئلک دور .

۸	مید
زوج	بنت

نصف برله ن ئمن دور .

۴	مید
زوج	بنت

نصف برله ن ربع دور .

اگر نصف ایکیچی نوع ئلک یعنی ئلئین، ئلک و سدس ئلک بری ایکنچسی
بارسی برله ن قاتشمه مسئله ۶ دان چغار .

۶	مید
زوج	اخت لام
نصف	ئلک

مثلا

۶	مید
زوج	اخت لاب وام
نصف	ئلئین

۶	مید
ام	بنت
سدس	نصف

۶	مید
زوج	اخت لاب وام
نصف	ئلک
اخت لام	تکمله لئلئین

۶	مید
زوج	اخت لام
نصف	سدس
ام	ئلک

اگرده ربع قانشسه مسئله ۱۲ دهن چغار .

۱۲	
می	

زوج	بنت
ربع	ثلثان

۱۲	
می	

زوجة	ام
ربع	ثالث

۱۲	
می	

زوجة	اولادالام
ربع	سدس

۱۲	
می	

زوجة	اختلابوام	ام
ربع	ثلثان	سدس

۱۲	
می	

زوجة	اختلابوام	اختلام
ربع	ثلثان	ثالث

۱۲		
می		

زوجة	ام	اختلام
ربع	ثالث	سدس

اگرده ثمن ۲ نچی نوع نك بعضیسیینه قانشسه ۲۴ دهن چغار .

۲۴		
می		

زوجة	بنتین	ام
ثمن	ثلثان	سدس

۲۴	
می	

زوجة	بنتین
ثمن	ثلثان

۲۴		
می		

زوجة	ام	ابن
ثمن	سدس	

باب العول .

بیرله طورغان ئولوشله رگه مسئله نك خرجی یتیمه سه بوگسا عول دیب

نه یتیمه لر . دورت مخرج : ۲ ، ۳ ، ۴ ، ۸ مخرجله ر عول بولمیلار .

اوج مخرج عول بولادور . آلتی مخرج ۷ ، ۸ ، ۹ و ۱۰ عول بولالار .

مثلا نصف برهن ثلثان جیبسه زوج ایله ایکی اخت لاب وام کبی ۷ گه
عول بولادور. یا که زوج نصف، ثلثان اخت لاب وام ایله سدس اخت لاب
کبی دهخی ۸ گه عول بولادور. نصف، ثلثان و سدس جیبسه، زوج، ایکی
اخت لاب وام ایله اخت لام کبی یا که نصف ایله بر ثلث جیبسه زوج ایله
اخت لاب وام و ایکی اخت لام کبی .

دهخی ۹ گه عول بولادور، اگر نصف و ثلثان ایله ثلث جیبسه زوج،
ایکی اخت لاب وام و ایکی اخت لام کبی، هم ایکی نصف، ثلث و سدس
جیبسه، زوج، اخت لاب وام ایله ایکی اخت لام وام کبی .
دهخی ۱۰ گه عول بولادور، نصف، ثلثان، ثلث و سدس جیبسه زوج،
ایکی اخت لاب وام، ایکی اخت لام وام کبی .

اون ایکی مخرج ۱۷ گه قدر عول بولادور. (۱۳، ۱۵ و ۱۷ گه طاقه
غده) ۱۳ که عول بولادور. اگر ربع، ثلثان و سدس بر گه جیبسه، زوج،
ایکی اخت لاب وام ایله اخت لام کبی .

۱۵ که عول بولادور، اگر ربع، ثلثان و ثلث بر گه جیبسه، زوج،
ایکی اخت لاب وام و ایکی اخت لام کبی، یا که ربع، ثلثان و سدس
بر گه جیبسه زوج، ایکی اخت لاب وام، اخت لام وام کبی .

۱۷ گه عول بولادور، اگر ربع، ثلثان، ثلث و سدس بر گه جیبسه،
زوج، ایکی اخت لاب وام، ایکی اخت لام وام کبی .

۱۴ مخرج ۲۷ گه عول بولادور. بو بر گنه مسئله دور، خاتون، ایکی
قز ایله آتاء، آنا قالانده ثمن، ثلثان ایله سدس جیبسه بولادور. موکما

مسئله منبریه دیب نه یتله ر. چونکه بو مسئله گه حضرت علی رضی الله عنه
منبردهن جواب پرمشدر .

صانلار آراسنده تماثل، تداخل، توافق و تباین طوغریسنده .

تماثل - صانلار آراسنده برابر اکتور. مثلا ۳ ایله ۳، ایکی ایله ایکی
آراسنده برابر اکتور. بولار متماثل حسابلار دیب آتالار .

تداخل - بری ایکنچیسنه کسر سن بر نیچه مرتبه کروب بته طورغان
صانلار آراسنده بولادور. مثلا ۳ آتینه ایکی مرتبه کرسه آتی بته دور .
۹ گه ۳ مرتبه کرسه طوقز بته دور یا که بری ایکنچیسینه کسر سن بولینه
طورغان صانلار .

توافق - بری ایکنچیسنه کسر سن بولنی. لکن ۳ ایله صانغه کسر سن
بولینه طورغان صانلار. مثلا سیگز ایله یکر می، یکر می سیگز گه کسر سن
بولنی. لکن دورتکه کسر سن بولینه دور. دیمه ک ایله سیگز ۴ که بولینه
طورغان صانلار. یعنی دورتکه بولینه دور بر برسینه اوخشاش - متوافق
بولغان صانلار بولادر. یا که طوقز ایله اون ایکی کبی .

تباین - برسی ایکنچیسنده کسر سن بولنی هم اوچنچی صانغه کسر سن
بولنی طورغان صانلار. بولار متباین - بر برسینه اوخشاشی طورغان
صانلار دیب آتالار. مثلا ۹ ایله یکر می کبی .

(عربله رده کسر ایکی تورلی، کسر منطقه - اوندن بر گه قدر. کسر
اصم - اوندان بردهن بوغاریسی) .

تصحیح .

تصحیح دیب مسئله نی در مسئله و که نه بده لهر .

تصحیح ده جیدی اصول بار. اوچیسی سهام (ئولوش) ایله رؤس (وارثلهر) آراسنده، دورتیسی رؤس ایله رؤس آراسنده. سهام ایله رؤس آراسنده بولغانی: برسی اگر وارثلهرنك ئولوشلهری کسر سن بولسکهنده بولادور .
مثلا آنا آنا ایله ایکی قز قالسه مسئله آتیدان چغا. آنا ایله آناغه سدس دن بیلوب قزلارغه ئلثان ۴ بیره . هر برینه ئولوشلهری کسر سن چغا. ۲ نچیسی کسر بر طایفه ده غنه بولا. لکن ئولوشلهر ایله وارثلهر آراسنده موافقت توافق بولور. بو وقتده کسر بولغان طایفه ده گی وارثلهر نك صان اصل مسئله که ضرب قیلنور. اگر عول مسئله سی بولسه عول ضرب قیلنور. مثلا آنا آنا ایله اون قز، یا که ایر. آنا و آنا قز کبی .

آنا - آنا ایله اون قزده قزلارغه ئلثان و آنا آناغه قانغانی نك بیلوب مسئله آلطیدان چغا. آنا آناغه ایکی قزلارغه دورت بیره. بو دورت ئولوش اون قزغه کسر سن بولنمی. لکن دورت ایله اون آراسنده توافق بولا نصف ایله. ایندی بز اون نك یارطیسن بیسنی آلامزده شونی اصل مسئله که آلطیغه ضرب قیلامز ۳۰ بولا. شول اوظنی وارثلهر که بوله مز. مضروب (تابقرلانغان سان) نی ۵ نی آنا آنا ئولوشی بولغان ایکی که ضرب قیلساق آلا رغه ۱۰ تیبه. قزلار ئولوشی بولغان دورت که ضرب قیلساق آلا رغه ۲۰ تیبه .

ایکنچی مسئله ایر، آنا آنا و آنا قزده عول مسئله سی بولادور .
مونده ایر که دورتدن بر، آناغه سدس، آناغه سدس، قزلارغه ئلثان تیبه.
مسئله ۱۲ دن چغا. ایر که ۳، آنا آناغه ۴، قزلارغه ۸ تیبه. دیمه ک ئولوشلهر ۱۵ که عول بولادور. کسر سن طوغری بولنمی طورغان ئولوش ۸ بولوب آنی ۶ قزغه کسر سن بولوب بولمی. لکن ۸ ئولوشی ایله عدد رؤسلهری ۶ آراسنده توافق بال نصف بولا .

قزلارنك صانی ۶ نی یارطیسنه ۳ که قلدرا مزده شونی عول که ۱۵ ضرب قیلامز ۴۵ بولا. ئولوشلهرنی مضروب غه قیلساق شونك برلن مسئله تصحیح قیلنا. ایر که ۳ ایدی ۳ که ضرب قیلساق ۹. آنا آناغه ۴ ایدی. ۳ که ضرب قیلساق ۱۲ آلطینك ردن بیره. قزلارغه ۸ ایدی. ۳ که ضرب قیلساق ۲۴ اوچهر دن بیره. باراغی ۴۵ بولا .

۳ نچیسی سهام ایله رؤس ئولوشلهری برلن وارثلهرنك صائلاری آراسنده توافق بولماز. بو وقتده آلا رنك صائلاری اصل مسئله که واکر عول بولسا هولینه ضرب قیلنور .

زوج و یش اخت لاب وام کبی. زوج که نصف اخت لاب وام لهر که ئلثان تیبه. مسئله ۶ دن چغا و ۷ که عول بولادور. کسر سن طوغری بولنمی طورغان ئولوش ئلثان یعنی ۴ بولوب آنی ۵ قزغه کسر سن بولوب بولمی.
صائلاری ایله ئولوشلهری آراسنده تباین بار. شوگا کره آلا رنك صانی ۵ نی عول که ۷ که ضرب قیلامز. ۳۵ بولا. ئولوشلهری مضروب غه ضرب قیلساق شونك برلن مسئله تصحیح قیلنا .

ایر که ۳ ایدی. ۵ که ضرب قیلساق ۱۵ اخت لاب وام لهر که ۴ ایدی.

ه که ضرب قیلساق ۲۰ بارانی ۳۵ بولا. عولسز بولغانی نك مثالی زوج، جده
و ۳ اختلام کبی دور. زوج که نصف ۳، جده که سدس ۹، اختلام لار
که نك تیبه ۲، مسئله ۶ دان چغا .

کسر سز بولنمی طورغان ئولوش ۲ بولوب آنی ۳ اختلام که کسر سز
بولوب بولمی. سانلاری ایله ئولوشلاری آراسنده تباین بار. شوگئا کوره
آلارنك صانی اصل مسئله که ۶ غه ضرب قیلامز ۱۸ بولا. ئولوشلارنی
مضروب غه ضرب قیلساق مسئله شو نك ایله تصحیح قیلنا .

زوج که ۳ ایدی ۳ که ضرب قیلساق ۹ .

جده که ۱ ایدی ۳ که ضرب قیلساق ۳ .

اختلام لار که ۲ ایدی ۳ که ضرب قیلساق ۶ بارانی ۱۸ بولا .

تصحیح ده غی اصولارنك رؤس ایله رؤس آراسنده بولغانندان :

برنجیسی: ئولوشده کسر وارثلارنك ایکی طائفه سنده یا آرتغنده بولور.
لکن بولارنك سانلارنده تماثل - مماثلہ مثلا آلطی قز، اوج جده و اوج عم.
مسئله آاطیدان چغا. قزلارغہ نئنان دورت تیبہ. بو آلا رغہ یتیمہ ی. لکن
بولارنك سانلاری آراسنده توافق بالنصف بولا. شول سببلی قزلارنك
صاینك یارطیسن سنی آلامز. جده لار که سدس بر تیبہ. بوده آلا رغہ
یتیمہ ی. سانلارنده توافق ده یوق. شول سببلی بتون سانلارن ئوچنی
آلامز. عم لار که قالغانی بر تیبہ آلارنك بتون سانلارن سنی آلامز .
بو آلتغان سانلار اوچیسیدہ اوچەر بولوب آرالارنده نسبتہ تماثل بولا .
شول سببلی آلارنك برسی یعنی سنی اصل مسئله که ضرب قیلامز، ۱۸
بولا .

قزلارنك ئولوشی ۴ نی ضرب قیلساق آلا رغہ ۱۲ تیبہ، هر برینه ایکیشهر.
جده لار که ئولوشی برنی ۳ که ضرب قیلساق ۳ هر برینه بره .
عم لار ئولوشی برنی ۳ که ضرب قیلساق ۳ هر برینه بره تیبہ .

ایکنچیسى ئولوشده کسر وارثلارنك ایکی طائفه سنده یا آرتغنده
بولوب آلارنك سانلاری آراسنده نسبتہ تداخل بولسه بو سانلارنك کوبره
کن اصل مسئله که ضرب قیلنور .

مثلا دورت خاتون، اوج جده و اون ایکی عم .

مسئله ۱۲ دن چغا. اوج جده که سدس ایکی تیبہ. بو آلا رغہ یتیمہ ی،
سانلاری آراسنده تباین بار. شوگئا کوره عدد رؤسلاری سنی آلامز.
زوج لار که ربع ۳ تیبہ بو آلا رغہ یتیمہ ی سانلاری آراسنده تباین بار.
شوگئا کوره آلارنك ده عدد رؤسلاری ۴ نی آلامز .

عم لار که قالغان جیدی تیبہ، بوده آلا رغہ یتیمہ ی. سانلاری آراسنده
تباین بار. شوگئا کوره آلارنك ده عدد رؤسلاری سنی آلامز .
وارثلارنك سانلاری ۳، ۴ و ۱۲ آراسنده نسبتہ تداخل بولا. شوگئا
کوره کوبره گی ۱۲ نی آلامزده اصل مسئله که ضرب قیلامز .

جده لار که ئولوشلاری ۱۴۴ بولا. ۲ نی ۱۲ که ضرب قیلوب ۲۴ .

زوج لار که » » سنی » » ۳۶ .

عم لار که » » ۷ نی » » ۸۴ بیره مز.

اوچنچیسى عدد رؤسلار آراسنده نسبتہ توافق بولور .

بو وقتده عدد رؤسلارنك برسینك وفقن ایکنچیسینه ضرب قیلوب شونی
اوچنچی سانك وفقنه ضرب قیلنور و آنی دورتنچی سانك وفقنه ضرب

قىلانور. صوگۇرە مضرورنى اصل مسئلەگە ضرب قىلانور. مىلادىدەرت خاتون.
۱۸ قز ۱۵ جىدە . آلتى عم .

اصل مسئلە ۲۴ دەن چىغا. دورت خاتونىنە ئىمىن ۳ يىتمەي، نىسبەتلەرى تىباين
بولا. عدد رۇسلەرى ۴ نى آلامز .

۱۸ قزغە ئىلتان ۱۶ يىتمەي. نىسبەتلەرى توافىق بالنصف بولا. عدد رۇسلەرىنىڭ
يارتىسى ۹ نى آلامز .

۱۵ جىدە گە سىدس ۴ يىتمەي. نىسبەتلەرى تىباين بولا. عدد رۇسلەرى ۱۵ نى آلامز.
آلتى عم گە قالغانى بىر يىتمەي. نىسبەتلەرى تىباين بولا. عدد رۇسلەرى ۶ نى
آلامز .

دىمەك آلتان سانلار ۴، ۶، ۹، ۱۶ بولا .

بولار آراسىندىغى نىسبەتلەرنى قارىمىز، ۴ ايله ۶ توافىق بالنصف بولا .
بىرسىنىڭ يارتىسىن ايكىنچىسىنە ضرب قىلامز ۲ نى ۶ غە ضرب قىلساق ۱۲ بولا.
۱۲ ايله ۹ آراسىندە نىسبە توافىق بالئىك بولا. بىرسىنىڭ ئىلتان ايكىنچىسىنە ضرب
قىلامز. ۴ نى ۹ غە ضرب قىلساق ۳۶ بولا .

۳۶ ايله ۱۵ آراسىندە نىسبەتە توافىق بالئىك بولا. بىرسىنىڭ ئىلتان ضرب قىلامز.
۵ نى ۳۶ غە ضرب قىلساق ۱۸۰ بولا .

شوشى ۱۸۰ نى اصل مسئلە ۲۴ گە ضرب قىلساق ۳۲۰ بولا .

زوجهلەرگە اصل مسئلەدە ۳ تىپە ايدى. شونى ۱۸۰ گە ضرب قىلساق ۵۴۰
تپە. ھەر بىرسىنە ۱۳۵ .

۱۸ قزلارغە ۱۶ تپە ايدى. شونى ۱۸۰ گە ضرب قىلساق ۲۸۸۰ تپە ھەر بىرسىنە
۱۶۰ .

۱۵ جىدە گە ۴ تپە ايدى. شونى ۱۸۰ گە ضرب قىلساق ۷۲۰ تپە. ھەر بىرسىنە
۴۸ .

۶ عم گە بىر تپە ايدى. شونى ۱۸۰ گە ضرب قىلساق ۱۸۰ تپە. ھەر بىرسىنە ۳۰ تپە.
بارسن بىر گە جىساق ۴۳۲۰ بولا .

دورتىنچىسى: عددلەرنىڭ نىسبىتى تىباين بولسە، بۇ وقتدە عددلەرنىڭ بارسىن
ايكىنچىسىنە ضرب قىلوب مضرورنى ئوچىنچى عدد گە ضرب قىلوب مضرورنى
دورتىنچى عدد گە ضرب صوگۇرە مضرورنى اصل مسئلەگە ضرب قىلانور .

مىلادى: ۲ خاتون، آلتى جىدە، ۱۰ قز و جىدى عم كىبى اصل مسئلە ۲۴ دەن چىغا.
۲ خاتونىنە سىگىزدەن بىر ۳. نىسبەتلەرى تىباين بولا ۲ نى آلامز .

۶ جىدە گە ۶ دان بىر ۴ نىسبەتلەرى توافىق بالنصف بولا. عددلەرىنىڭ يارتىسى
۳ نى آلامز .

۱۰ قزغە ئىلتان ۱۶ نىسبەتلەرى توافىق بالنصف . عددلەرىنىڭ يارتىسى ۵ نى
آلامز .

۷ عم گە قالغانى بىر. نىسبەتلەرى تىباين. عدد رۇسلەرى ۷ نى آلامز.

آلتان سانلار: ۳، ۴، ۵، ۷ .

بولارنىڭ آراسىندە نىسبەتە بارسىندە تىباين بولا. شوگۇرە كورە ۲ نى ۳ گە
ضرب قىلامز ۶ بولسا، ۶ نى ۵ گە ضرب قىلامز ۳۰ بولا. ۳۰ نى ۷ گە ضرب

قيلامز ۲۱۰ بولا. شول اصل مسئلەنى ۲۴ كە ضرب قىلامز ۵۰۴۰ بولا .
شونى وارثلەرگە بولوب بىرەمز: ۲ خاتون ئولوشى ۳ نى ۲۱۰ غە ضرب
قىلساق ۶۳۰ بولا. ديمەك ھەر برسینە ۳۱۵ .

۶ جدە ئولوشى ۴ نى ۲۱۰ غە ضرب قىلساق ۸۴۰ بولا. ھەر برسینە ۱۴۰ بولا.
۱۵ قز ئولوشى ۱۶ نى ۲۱۰ غە ضرب قىلساق ۳۳۶۰ بولا. ھەر برسینە ۳۳۶ .

۷ عم گە بر ایدی، ۲۱۰ غە ضرب قىلساق ۲۱۰ بولا. ھەر برسینە ۳۰ .
بارسن بر گە جىساق: ۵۰۴۰ بولا .

ھەر بر فرقه نىڭ ئولوشن بلور گە تەسەك آلارنىڭ اصل مسئلەدەن تىكەن
ئولوشلەرن صوگنى مضروبقە ضرب قىلاسن .

مثلا: باياغى مسئلە: ۲ خاتون، ۶ جدە، ۱۰ قز و ۷ عم. شونىدان حاصل
بولغان مضروب آلارنىڭ بارسىنىڭ ئولوشى بولا. واگر آلارنىڭ بارسىنىڭ
ئولوشن بلور گە تەسەك اصل مسئلەدەن بارسىنە تىكەن ئولوشنى آلارغە
تقسيم قىلوب تقسىدەن چىققان ئولوشلەرن صوگنى مضروبقە ضرب قىلاسن .
مثلا: باياغى مسئلەدە خاتونلارغە اصل مسئلەدەن تىكەن ئولوش ۳ ایدی .
مونى ايكيگە بولاسەك بز يارم بولا. بر يارمنى ۲۱۰ غە (صوگنى مضروب)
ضرب قىلساق ۳۱۵ بولا .

قزلار ئولوشى ۱۶ ایدی، مونى ۱۰ غە بولاسەك بر دە ۱۰ دان ۶ بولا. مونى
صوگنى مضروب ۲۱۰ غە ضرب قىلساق ۳۳۶ بولا. (قزلارنىڭ ھەر برسینە
تيە طورغان ئولوش) .

جدەلەرگە ۴ ایدی، مونى ۶ غە بولاسەك ۳ دەن ۲ ئولوش بولا. مونى مضروبقە
ضرب قىلساڭ ۱۴۰ بولا .

جدەلەرنىڭ ھەر برسینە تيە طورغان ئولوش .
عملەرگە ۱ ایدی. ۷ گە بولاسەك ۷ دەن بر بولا. مونى مضروبقە ضرب قىلساق
۳۰ بولا. عملەرنىڭ ھەر برسینىڭ ئولوشى بولا .

ھەر بر فرقه نىڭ ئولوشن بلو ئوچون دەخى بر يول :

مضروبنى عدد رۇسنىڭ سانلارینە تقسیم قىلاسن دە تقسیم دە چىققان ئولوشنى
اصل مسئلەدەن بولغان ئولوشلەرینە ضرب قىلاسن مضروب آلارنىڭ ئولوشى
اولادور. مثلا: باياغى مسئلەدە مضروب ۲۱۰ نى خاتونلارنىڭ عدد رۇسى ۲ گە
تقسيم قىلاسن ۱۰۵ شەر چىقا. شونى اصل مسئلەدەن بولغان ئولوشلەرى
۳ كە ضرب قىلاسن ۳۱۵ بولا. ھەر بر خاتونغە شول تيە .

اون قزغە ۲۱۰ نى تقسیم قىلساڭ ۲۱ شەر چىقا. ۲۱ نى ۱۶ ضرب قىلساڭ ۳۳۶
بولا. ھەر قزغە شول تيە .

آلتى جدە گە ۲۱۰ نى تقسیم قىلساق ۳۵ شەر چىقا. شونى ۴ كە ضرب قىلساڭ
۱۴۰ بولا. ھەر جدە گە شول تيە .

جىدى عم گە تقسیم قىلساق ۳۰ شەر چىقا. شونى بر گە ضرب قىلساق ۳۰
بولا. ھەر برسینە تيە .

دەخى بر يول . (آچىراق)

وارثلەرنىڭ اصل مسئلەدە ھەر برسینە چىققان اولوشلەرن صوگنى
مضروبقە ضرب قىلساق آلارنىڭ اولوشى شول بولا .

مثلا: باياغى مسئلەدە اصل مسئلەدەن خاتونلارغە ۳، ھەر بىر سىنە بىر يارم تىپە. شۇنى ۲۱۰غە ضرب قىلساق ۳۱۵ ھەر خاتوننىڭ ئولوشى بولا .
 قۇزلارغە ۱۶ و ھەر بىر يىنە اون دان بىر ئولوشى تىپە ايدى، شۇنى ۲۱۰غە ضرب قىلساڭ ۳۳۶، ھەر قۇزغە ئولوش بولا .
 جەلەرگە ۴، ھەر بىر سىنە ۳دەن ۲ ئولوشى تىپە ايدى. شۇنى ۲۱۰غە ضرب قىلساق ۱۴۰ بولا .
 ھەرگە ھەر بىر سىنە ۷دەن ۱ ايدى. شۇنى ۲۱۰غە ضرب قىلساق ۳۰، ھەر بىر يىنە چىنا .

قسمة تركه

(وارثلەرگە بورچ ئىيەلەرىنە قالغان مائى بولوب لىرو)
 وارثلەرنىڭ ئولوشى (تصحيح دە بولغانى) تركه گە قالغان مالغە ضرب قىلسن و ضروبنى تصحيحغە تقسيم قىلساڭ. اگر تركه ايله تصحيح آراسىندە نىسبە تباين بولسە .

مثلا: وارثلەر ايرى، آتا و ايكى اخت لابل وام مسئلە ۶دان چىنا و ۸گە عول بولادور. قالغان مال - تركه ۲۵ يىن بولسە ۱۸ ايله ۲۵ آراسىندە نىسبە تباين بولا. شوڭا كوره ايرنىڭ ئولوشى ۳نى ۲۵گە ضرب قىلامز، ۷۵ بولا. ۷۵نى ۸گە تقسيم قىلامز ۹ يىن ۳۷ تىن يارم بولا. اول ايرنىڭ ئولوشى بولا. آنانىڭ ئولوشى آلتىدان بىر - بىر ايدى، شۇنى ۲۵گە ضرب قىلساق

۲۵ بولا. ۸گە تقسيم قىلساق ۳ يىن ۱۲ تىن يارم آنىڭ ئولوشى بولا .
 اخت لابل وامنىڭ ئولوشى ۲نى ۲۵گە ضرب قىلساق ۵۰ بولا. شۇنى ۸گە تقسيم قىلساق ۶ يىن ۲۵ تىن دەن ھەر بىر يىنە، ايكى سىنە ۱۲ يىن ۵۰ تىن بولا.
 ۱۲ - ۵۰، ۳ - ۱۲ يارم، ۹ - ۳۷ يارم ۲۵ يىن بولا .

اگر تصحيح ايله تركه آراسىندە نىسبە توافق بولسە وارثلەرنىڭ تصحيح دەن تىگەن ئولوشلەرنى تركه نىڭ رفقنە ضرب قىلنوب، ضروبنى تصحيحنىڭ رفقنە تقسيم قىلنسا. مثلا: باياغى مسئلەدە تركه قالغان مال ۵۰ يىن بولسە، ۸ ايله ۵۰ آراسىندە نىسبە توافق بالى نصف بولا. شوڭا كوره ايرنىڭ ئولوشى اوچىنچى تركه نىڭ رفقنە ۲۵گە ضرب قىلنسا ۷۵ بولا. شۇنى تصحيحنىڭ رفقنە ۴گە تقسيم قىلنسا ۱۸ يىن ۷۵ ايرنىڭ ئولوشى چىنا. آنانىڭ ئولوشى بىرنى ۲۵گە ضرب قىلنسا ۲۵ بولا. شۇنى ۴گە تقسيم قىلساق ۶ يىن ۲۵ بولا .
 اخت لابل وامنىڭ ئولوشى ۲نى ۲۵گە ضرب قىلساق ۵۰ بولا. شۇنى ۴گە تقسيم قىلساق ۱۲ يىن ۵۰ تىن بولا. ايكى سىنە ۲۵ يىن بولا .
 ۲۵ - ۶، ۱۸ - ۷۵ يىن ۵۰ بولا .

تركه ايله تصحيح آراسىندە نىسبە تداخل بولساده وارثلەرنىڭ ئولوشن تركه گە ضرب قىلوب شۇنى تصحيحغە تقسيم قىلنادور .

بورچ ئىيەلار يىنە قالغان مائى توله و اوچون .

بورچ ئىيەسى (غرام) نىڭ آلا چاغنى آنىڭ ئولوشى ايتوب، بورچنىڭ بار سوممىسىن تصحيح اورنىدە طوتاسن. مثلا: مائىنىڭ ۹ يىن آقچەسى و ايكى بورچ ئىيەسى قالسە، بىر سىنە ۱۰ يىن و ايكى سىنە ۵ يىن بورچى بولسە .

تصحیح ۱۵ ترکہ ۹

غریب ۱۰ غریب ۵

۹ ایله ۱۵ آراسنده نسبتہ توافق بالثلث بولا. شول سببلی غریب نك ئو-
لوشی ترکہ نك وفقنه ۳ که ضرب قیدانده تصحیح نك وفقن ۵ که تقسیم قیلنا .
۱۰ نی ۳ که ضرب قیلنا ۳۰. شونی ۵ که تقسیم قیلنا ۶ بولا. ۱۰ بین
آلاچاغی بولغان کشینک ئولوشی شول ۶ بین بولا. ۵ نی ۳ که ضرب قیلنا
۱۵. شونی ۵ که تقسیم قیلنا ۳ بولا. ۵ بین آلاچاغی بولغان کشینک
ئولوشی شول ۳ بین بولا .

ترکہ ۳۰۰۰ بین

آتا آنا قز ۳ اوغل ۱

ترکہ ۳۰۰۰ بین

آتا آنا قز اوغل ۱

ترکہ ۳۰۰ بین

۲ اخلابوام ۱ اوغل ۱ خانون

ترکہ ۵۰۰ بین

۱ قارت آنا آنا ۱ خانون ۱ اخلاب ۲ اختلاب

ترکہ ۳۰۰۰ بین

آتا آنا ۳ قز ۱ اوغل
سدس سدس عصبه بولوب آلالار عصبه بولوب آلا.

آتا - آناغه - ۱۰۰۰، قزلارغه - ۱۲۰۰ بین، اوغله - ۸۰۰ بین .
باراغی - ۳۰۰۰ بین بولا .

۸ ترکہ ۳۰۰ بین

۲ اخلابوام ۱ اوغل ۱ خانوب
میراث المی عصبه بولوب آلا. ثمن.

خانوغه - ۳۷ یارم بین تیه. اوغله - قالغان ۲۶۲ یارم تیه . باراغی ۳۰۰
بین بولا .

۱۲ ترکہ ۵۰۰ بین

۱ قارت آنا ۱ آنا ۱ خانون ۱ اخلاب
سدس ثلث ربع میراث آلیمیلار.

قارت آناغه - ۸۳ بین ۳۳ تین و ۲ تین نك اوچدن بری تیه. آناغه -
۱۶۶ بین ۶۶ تین و ۲ تین نك اوچدن ایکسی تیه. خانوغه ۱۲۵ بین تیه.
قالغان ۱۲۵ بین نی قارت آتا عصبه بولوب آلا. باراغی ۵۰۰ بین بولا .

۶ ترکہ ۲۰۰۰ بین

قارت آنا ۲ اوغلی نك قزی ۱ اختلام
سدس ثلثان سدس

قارت آناغە - ۳۳۳ يىن ۳۳ تىن و ۲ تىن نىڭ اوچىدىن بىرى يىن تىيە.
اوغلىنىڭ قىزلار يىنە - ۱۳۳۳ يىن و اوچىدىن بىر يىن تىيە. اخت لام گە - ۳۳۳
اوچىدىن و بىر يىن تىيە. بارلىقى ۲۰۰۰ يىن بولا .

۶ تر كە ۱۰۰۰ يىن

۱ آنا سىدىس ۲ اوغلىنىڭ اوغلى ۲ اخلاب ۲ آنا سىدىس
۲ اوغلىنىڭ اوغلى ۲ اخلاب ۲ آنا سىدىس

آناغە - ۱۶۶ يىن و اوچىدىن بىرى يىن تىيە. اخلاب و ام گە ۳۳۳ يىن و اوچىدىن بىر
يىن تىيە. آناغە - ۱۶۶ يىن و اوچىدىن بىرى يىن تىيە. اوغلىنىڭ اوغلى قالغان ۳۳۳ يىن و
اوچىدىن بىر يىن تىيە بولوب آلا. بارلىقى - ۱۰۰۰ يىن بولا .

۲۴ تر كە ۶۰۰ يىن

قارت آنا ۱ اخلاب ۱ اوغلىنىڭ قىزى ۱ خاتون
غىبە بولوب آلا. سىدىس ۱ نىمى

اخلاب گە - ۱۰۰ يىن. اوغلىنىڭ قىزىنە - ۳۰۰ يىن. خاتوننە ۷۵ يىن.
قارت آنا قالغان ۱۲۵ يىن تىيە بولوب آلا. بارلىقى ۶۰۰ يىن بولا .

۱۲ تر كە ۳۰۰ يىن

۱ اخلاب و ام ۲ اخت لاپ و ام آنا خاتون
غىبە بولوب آلا. غىبە بولوب آلا. سىدىس رىبىع

خاتوننە ۷۵ يىن. آناغە - ۵۰ يىن. اخلاب و ام غىبە بولوب ۸۷ يىن

۵۰ تىن آلا. اخت لاپ و ام لەر غىبە بولوب اخلاب و ام ئولوشى نىڭ يارتىسىن
۸۷ يىن ۵۰ تىن نى آلالار. بارلىقى ۳۰۰ يىن بولا .

۸۰۰ تر كە يىن

۲ اخت لاپ و ام آنا آنا
زوجە

۶۰۰ تر كە يىن

جد جدە زوج

۱۲۰۰ تر كە يىن

۲ اخلاب و ام ام بنت الابن

رد (رده سئىلەلەرى ... نىچى صحىفەدە قارا).

رد عولنىڭ كىرىسنىچەدر. عولده اصحاب الفرائىض نىڭ ئولوشى كىمەتە.
وددە آرتىدلاردر. اصحاب الفرائىضدە آرتقان مالنى شرىعت بويىنچا بىروراك
كشى بولماسە، شولوق اصحاب الفرائىض غە، ئولوشلارنە كى حقوقلارى
بويىنچا آرتىدروب - ئوستەب بىرلور .

لىكن اير برلەن خاتون آراسىندە غنە رد قىلىنماز. خاتونى ئولسە ايرى
مالنىڭ يارتىسىن آلوب قالغانى بىت المانغە بولور. ايرى ئولسە خاتون مالنىڭ
دورتىدەن بىرن آلوب قالغانى بىت المانغە بولور .

تخارج (ئوزندەن چغو دېگەن سوز) .

وارثلەرنىڭ بعضىسى ئوزىنىڭ ئولوشىدىن واز كېچسە يا كە ئولوشىدىننىڭ بىر آزدان واز كېچسە آندان قالغان مالدە باشقە وارثلەرگە ئولوشلەرنىچە بولوب بېرلور .

مقاسمە الجد .

امام ابو يوسف ايە امام محمد جد بىرلەن قز قەردەشلەر قالغاندە آ لارنى قاطشدروب للذکر مثل حظ الاثین - ایرگە خاتونلارنىڭ ايكى ئولوشى قىلوب مىراثنى بولەلەر . شو گنا مقاسمە بولاشو دىب ئەيتلە .
قرايىض كىتابلارنىدا بو يازلوب يورسەدە فتوى امام ابو حنيفەنىڭ اوز سوزىنەدە . اول قز قەردەشلەر قالغاندە جدگە آنانىڭ ئولوشى ۳ دەن بىرنى بېرەدەر .

جد - قارت آنانىڭ شرىعت حكملەرنىدە آناغە اوخشاغان حكملەرىدە واخ - طوغانغە اوخشاغان حكملەرىدە بار . مثلاً جد آتا كېك اولادالام آنانىڭ بالالارنى حجىب قىلا . دەخى كېككەنە بالالارنى نىكاھلاندىرغان بولسە زورايفاج آنى بوزوب بولمى . قارت آتا بارندە طوغانلارى جىگت يا قزنى ئويەندىرە آمىلار . جدولى و كېل بولادىر . بالاسىنىڭ بالاسىن ئولتەر كەن ئوچون جد كەدە تىصاص لازم بولمى . بالاسىنىڭ بالاسى ئوچون جدىنىڭ شهادتى قېول قېلىنمى . زكائىدە جد كەدە بېرور درست بولمى . دەجىدە مانغە

حواجاقدان جد آتا كېك ذر .

جدنىڭ اخ - قەردەشكە اوخشاغان بېرلەرى جدكە بالاسىنىڭ كېككەنە بالاسى ئوچون صدقە نطرە بېرور واجب بولمى . اخغەدە واجب توگىل ابدى . جدىنىڭ مسلمان بولووى بىرلەنگەنە بالانىڭ بالاسى مسلمان دىب سانالمى . آ گناغە قاراتوب .

عموماً جد حقتىدە يەش تولى حكىم صحابهلەردەن روايت قىلىنوب حضرت امام ابو حنيفە حضرت ابوبكردەن روايت قىلىنغان حكىم بىرلەن عمل قىلا - مشدور . چونكى بو روايت اختلافسىز بولغان يعنى حضرت ابوبكرنىڭ جدكە ئلك بىرگەنلىكى بارچە صحابهلەر اتفاق بىرلەن روايت قىلغانلار .

طرفين - امام ابويوسف ايە امام محمد حضرت زىد بن ثابت دەن روايت قىلغان حكىم بىرلەن عمل قىلالمىشدر . حضرت ابن عباس بو حقتە خدائىنىڭ حكمنىدە اوغلىنىڭ اوغلى اورنىدە طوروز سېبىلى آنانىڭ آتاسىدە آتاسا اورنىدە طوروزغە تېوش» دېمىشدر . حضرت ابن عباسنىڭ بو قىياسىدە امام ابو حنيفە سوزىنە قوت بېرەدەر .

باب المناسخه .

مناسخه - آماشنو دېگەن سوزدور . وارثلەرنىڭ بىرسى يا كە بىر نىچە مى مالىنى بولمەزدەن ئلك ئولوب كېتسەلەر بو مىسئله مناسخه بولادور .

مثلاً
زوج بنت ام قاسالاردە

بو مىتنىڭ قالغان مان بولمەزدەن ئلك زوج ئولوب كېتسە وآننىڭ خاتونى،

آتا - آناسى قالسه .

زوجه اب ام

ايکنچى ميت زوجنك مان بولگه نچه دهخى بنت - قز ئولوب كيتسه ده
آنك دهخى ايكي اوغلى، بر قزى و قارت آناسى قالسه .

جده بنت ۲ ابن

اوجنچى ميتنك مان بولگه نچه دهخى بو صوكره جده ئولوب قويسه
آنك ايرى و ايكي طوغانى قالسه .

زوج ۲ اخ لاب وام

موندا بولو اصولى؛ ئلككى برنچى ميتنك مان تصحيح اصوالارى
بوينچا وارثلارينه بولوب آندان صوكت ايكنچى ميتنك مان ده اوز وارثلارينه
بولهسن. شوندىن صوكت وارثلارنك اولگى ميتدن نيگن ئولوشن ايكنچى
ميتدن آلغان ئولوشينه تيگه شدروب قارىسن. اگر بولار آراسنده نسبت
تمائل بولسه ضربغه حاجت توشمى .

مثلا بايغى مسئلهده اولگى مسئله رديه مسئلهسى بولادر .

زوج بنت ام

مونده ربع، نصف و سدس قاتناشا. مسئله ۱۲ دن چغا ربع قاتناشو

سببلى. شوندىن زوج گه ربع ۳، بنت كه نصف ۶ وام گه سدس ۲ نى برسك
بر آرتوب قالا. مرنى بنت ايله ام گه ئولوشلارى ندر آرتدروب بيورر گه
تيوش بولا. (رد)

مسئله نى رد قىلنى طورغان كشينك - زوجنك ئولوشينك مخرجه ۴ كه
قايتارامز. موندان زوجگه دورتدن بر برنى برسك قالغان ۳ بنت ايله ام گه
وارثلار سانى اورننده بولمان ۴ كه جيتتى. ۳ ايله ۴ آراسنده نسبة تباین
بولا. شرل سببلى وارثلارينك سانى اورنندىغى ئولوش ۴ نى ۴ كه ضرب
قىلامز. ۱۶ بولا. شوندىن اير گه ۴، قزغه ۹، آتاغه ۳ بولا .

شوندىن صوكت زوج ئولو سببلى آنك ئولوشى بولغان ۴ نى وارثلارينه -
زوجه ايله آتا آناسينه بوله مز. زوج گه ربع بر، آتاغه قالغانينك ۳ دن
برى آتاغه ايكي بيرله .

اگر اولگى ميتدن نيگن ئولوش ايله ايكنچى ميتدن آلمان ئولوش
آراسنده نسبة تماثل بوينچا توافق بولسه، وارثلارنك سانى اورننده بولغان
ايكنچى تصحيحنك وفقن اولگى تصحيحغه ضرب قىلامز .

مثلا: ايكنچى مسئلهده گى بنتده بولسه، آندان ايكي اوغل، بر قز جده قالسه

جده بنت ۲ ابن

بو مسئله جده گه سدس تيش بولو سببلى شونك مخرجه آلتيدان چغا.
بنتنك اولگى ميتدن آلغان ئولوش ۹ ايدى. ۹ ايله ۶ آراسنده نسبة
توافق بالثلث بولا، شوگرا كوره آلتينك وفقن ۲ نى اولگى مسئلهنك

تصحیحی بولغان ۱۶ غە ضرب قیلامز. ۳۲ بولا. شوشی ۳۲ ایکی مسئله نك
تصحیحی بولا .

وارثلەرگه نلككى تصحیح ۱۶ دان تیگەن ئولوشنى ایکنچی مسئله نك
وقفینه یعنی ۲ گە ضرب قیلامزده مضروب وارثنك ئولوشی بولا .

ایکنچی مسئله ده گی وارثلەر نك آلتیدان آغان ئولوشلەرن ایکنچی میتنك
اولگی میتدەن تیگەن ئولوشی ۹ نك وقفینه ۳ گە ضرب قیلامز . مضروب
ایکنچی میت وارثلەر نك ئولوشی بولا . مثلا: نلككى میتنك آناسینه
۱۶ دان ۳ تیپه ایدی، شونی ۲ گە ضرب قیلامزده ۶ آنانك ئولوشی بولا .
زوجنكى ۴ ایدی. ۲ گە ضرب قیلامزده ۸ بولا. آنك ئولوشی بولا .
شوشی ۸ زوجنك وارثلەرینه تقسیم قیلنا. خاتونینه ۲، آناسینه ۴ و آناسینه
۲ بولا. (قالغان مالنك ۳ ن بری) .

ئوچنچی میت مسئله سی ۶ دەن چغوب، ایکی اوغلینه ۲ تیپه ایدی. شونی
۳ گە ضرب قیلساق ۶ تیپه قزینه بر ایدی، ۳ گە ضرب قیلساق، ۳ تیپه. جده
سینه بر ایدی، ۳ گە ضرب قیلساق، ۳ تیپه. جده گە اولگی میتدەن ۶ تیگەن
ایدی، بار ئولوشی ۹ بولا .

اگر نسبة تباین بولسه، ایکنچی تصحیحنی اولگی تصحیحنه ضرب
قیلامز. مضروب ایکی مسئله نك تصحیحی بولا. اولگی میتنك وارثلەرینك
ئولوشی ایکنچی تصحیحنه ضرب قیلنا، یا که وقفینه ضرب قیلنا .

ایکنچی میتنك وارثلەر نك ئولوشی قوانده بولغان ئولوشکه یا که وقفینه
ضرب قیلنا. مثلا: باغانی مسئله ده اولگی میت خاتوننك آناسی - جده

وفات بولوب زوج و ایکی اخنی قالدیرسه، جده نك ئولوشی طوقز بولوب
تصحیحی ۴ ایدی. ۹ ایله ۴ آراسینده نسبة تباین بولاء شوگا کوره ۴ نی
ایکنچی تصحیحنه ۳۲ گە ضرب قیلامز. ۱۲۸ بولا وشول ایکی مسئله
نك خرجی بولا .

ایندی وارثلەر نك ۳۲ تصحیحدهن ئولوشلەری بولمايندك ئولوشی جده
نك مسئله سی بولغان ۴ گە ضرب قیلامز. ۴ دەن ئولوش بولغان وارثلەر نك
ئولوشی جده ئولوشی ۹ غە ضرب قیلامز. شوگا کوره ایکنچی میتنك
زوجه سینه ۳۲ دەن ۲ تیپه ایدی. ۴ گە ضرب قیلساق ۸ بولوب زوجه گە تیپه.
اب که ۴ تیپه ایدی، ۴ گە ضرب قیلساق ۱۶ تیپه. ام گە ۲ ایدی، ۴ گە ضرب
قیلساق، ۸ تیپه .

اوچنچی میتنك (اولگی میتنك قزینك) ھەر اوغلینه ۶ تیپه ایدی، آنی ده
۴ گە ضرب قیلساق، ۲۴ بولوب، ھەر اوغلیك ئولوشی بولا .
قزلارینه ۳ تیپه ایدی، ۴ گە ضرب قیلساق، آلا رغه ۱۲ ھەر تیپه .

ایندی دورتنچی میت جده نك زوجینه ۲ تیپه ایدی، شونی جده نك باراق
ئولوشی ۹ غە ضرب قیلساق، ۱۸ تیپه. ایکی اخ نده ۲ ایدی، ۹ غە ضرب
قیلساق ۱۸ بولا. اگرده مالنی تقسیم دەن ناك اوچنچی، دورتنچی یا که
یشنچی میت ده بولسه، اولگی و ایکنچی میتنك تصحیحن اولگی تصحیح
اورنینه قویوب، ۳ نچی تصحیحنی اورنینه قویاسك .

دورتنچی و یشنچی دەده، شولای. یعنی برنچی ۲ نچی و ۳ نچی نی بر تصحیح
قیلوب، ۴ نچی نی ۲ نچی اورنینه ھەم دورتیسن بر تصحیح قیلوب، ۵ نچی نی
۲ نچی اورنینه قویاسك .

ذوی الارحام غە میراث بیرو.

ذوی الارحام دیب شریعتدە فرض ئولوشی بولماغان ھەم عصبەدە بولماغان یراق قردەشلەرگە ئەیتەلەر. صحابەلەرنىڭ كوبرە گى بولارغە میراث بیرەلەر ایدی. امام ابو حنیفە و آنىڭ شا كردلەرى امام ابو يوسف و امام محمدلەردە آلا رغە میراث بیروگە حکم قیلدیلار .

حضرت زید بن ثابت ذوی الارحام غە میراث بیرمەدی و آلا رغە بىزنىڭچە تېشىلى مائى بيت المالفه قویارغە قوشىدى. امام مالك و امام شافعی رحهما الله تعالى بو روایت ایله عمل قیلدیلار .
ذوی الارحام دورت صنف بولادر .

برنجی صنف: میتكە نسبی طوتاشا. بولار میتنىڭ قزىنىڭ بالالارى و اوغلىنىڭ قزىنىڭ بالالارى .

۲ نچى صنف: میتنىڭ نسبی آلا رغە طوتاشا. بولار میتنىڭ میراث آلمى طورغان قارت آتالارى، مثلا: آناسىنىڭ آتاسى و آنىڭ آتاسى ھەم میراث آلمى طورغان قارت آنالارى: میتنىڭ آناسىنىڭ آناسىنىڭ آناسى و آنىڭ آناسى كېك .

۳ نچى صنف: نسبی میتنىڭ آتا آناسىنە طوتاشا. بولار اخ لاب و ام لەرنىڭ اخ لاب لەرنىڭ و اخ لام لەرنىڭ ھەم شولای اوق اخت لاب و ام اخت لاب و اخت لام لەرنىڭ بالالارى و آلا رنىڭ بالالارى .

۴ نچى صنف: نسبی میتنىڭ جد و جدەلەرىنە طوتاشا. بولار عم و

عمەلەر خال و خالەلەر بولالا. میراث بیرو دە بو دورت صنفنىڭ برنجىسى آلدە طوتولوب، شوندىن سوڭ ۲ نچى، ۳ نچى و ۴ نچى لەرى میراث آلا در.

برنجى صنف.

میتنىڭ قزىلارنىڭ و اوغىلارنىڭ بالالارى. بولارنىڭ میتكە ياقنراغى ئىك مىراث آلا در. مثلا: قزىڭ قزى، اوغلىنىڭ قزىنىڭ قزىنە قاراغاندا بر درجە میتكە ياقنراق دور و شول سببلى ئىك مىراث آلا در.

اگر میتكە طوتاشو درجەلەرى بر بولسە مثلا بارسىدە بر درجە ایله ياكە بارسىدە اىكى درجە ایله میتكە طوتاشالار. وارنىڭ بالاسى ذوی الار حام بالاسىدىن ئىك طوتلادر. مثلا: میتنىڭ اوغلىنىڭ قزىنىڭ قزى. میتنىڭ قزىنىڭ قزىنىڭ اوغلىنە قاراغاندا ئىك مىراث آلا در.

ايكنچى صنف.

میتنىڭ میراث آلمى طورغان یراق قارت آتا و آنالارى. بولارنىڭ دا ياقنراقلارى یراغراغىدىن ئىك مىراث آلا در. ياتىغى قاي ياقىدان بولسەدە، یعنی آتا ياغىدىن بولسەدە، اگر ياقىنقلارى برابر بولسە وارث آرقلى طو - تاشقانلارى ئىك مىراث آلا در. آنانىڭ آتاسى، آنانىڭ آناسىنىڭ آتا سىدىن ئىك مىراث آلا. آنانىڭ آناسىنىڭ آناسىنىڭ آناسىدىن ئىك مىراث آلا .

شولای اوق آنانىڭ آتاسى دە آنانىڭ آناسىنىڭ آناسىنە قاراغاندا دە ئىك مىراث آلا. جدەلەردە شولايدىر .

وارث آرقلی طوتاشونك مثالی: آنانك آناسینك آناسی، آنانك
آناسینك آناسینه قاراغاندا ألك میراث آلادر، چونكه آنانك آناسی
وارث بولادر. اما آناسی وارث بولمیدر .

١٢	ترکه ٨٠٠ یین
----	--------------

زوجه	٢ اخت لابوام	آنا	آنا
ربع	میراث آلمی	عصبه بولوب	آلا سدس

زوجه - ٢٠٠ یین، آنا - ١٣٣ یارم یین، آنا - ٤٦٧ یارم یین .
باراغی - ٨٠٠ یین بولا .

٢	ترکه ٦٠٠ یین
---	--------------

جد	جده	زوج
ثلث	سدس	نصف

زوج - ٣٠٠ یین، جد - ٢٠٠ یین، جده ١٠٠ یین. باراغی ٦٠٠ یین
بولا .

٦	ترکه ١٢٠٠ یین
---	---------------

٢ اخت لابوام	٢ اخت لابوام	ام	٢ بنت الابن
عصبه بولوب	آلا	عصبه بولوب	آلا
سدس	ثلثان		

ام - ٢٠٠ یین، بنت الابن ٨٠٠ یین، اخت لابوام - ٦٦ اوجدهن ایکی
یین ٥٥٥ برسینه ٣٣ اوجدهن بر یین .

اخابوام - ١٣٣ اوجدهن ایکی یین ٥٥ برسینه ٦٦ اوجدهن ایکی
یین آرتدرلوب چرنکه ایرلرگه قزلارغه قاراغانده ٢ تولوش بیرله .

اوجنچی صنف .

ایر و قز قرده شلهرنك بالالاری. بولارنكده میدتکه یقینراغی ئلك
میراث آلادر. یقینراقلاری بر بولسه عصبه بالاسی ذوی الارحام بالاسندان
ئلك میراث آلادر. مثلا: بنت ابن الاخ، ابن بنت الاخت که قاراغاندا ئلك
میراث آلادر. چونکه ابن الاخ عصبه بولادر. باشقه وارث بولماغانده .
بو مسئله آنا - آنا بر طوغمه قرده شلهر حقنده و آناغنه بر طوغمه قرده
ده شلهر حقنده بر تورلیدور .

دورنچی صنف .

عم و عمه، خال و خاله لر. بولاردان بر گنه قالسه باراق مال شوگنا
بیرله. ایر و خاتونلاری قالسه لار للذکر مثل حظ الانثیین آلالار. کوب
قالوبده یقینقلاری بر بولسه قرابتلهری قوتلیرک بولغانی ئلك میراث آلور .
مثلا: آناسی برلده آنا - آنا بر طوغمه بولغانلاری آناغنه بر طوغمه
بولغانلارینه قاراغانده آنا بر طوغمه بولغانلاری آنا بر طوغمه بولغانلارینه
قاراغانده ألك میراث آلور .

خنى مشكل .

اير و خاتونلغى برابر بولغان وارثكه ميراث بيرگه نده اير و خاتونلغى
أولوشلهرى تىكشروب قارالورده قابوسينه از تيسه شول اولوشنى بىر
لور . مثلاً: ميتنك اوغلى، قزى و خنى وارثى قالسه خنى وارثى قز اولو
شن آلور .

حمل .

مدت حملنك اكثرى امام ابو حنيفه قاشنده ايسكى يل، امام شافعى
قاشنده دورت بلدور . بز امام ابو حنيفه مذهبى برلن عمل ايتهمز . مدت
حملنك اقلى بالاتفاق آلتى آيدر .

ديمهك ميتنك خاتونى عدتم طولدى ديب اقرار ايتمهسه ايسكى يلغه قدر
دنياغه كيلگن بالاسى شول ميتدن حساب قيلنوب ميراث بيرلور .

و شولابوق نكاحدن صوڭ آلتى آي طولوغه دنياغه كيلگن بالاسينه ده
ميراث بيرلور . خاتون ميتدن حامله بولوب قالسه بو حملده گى بالا اوچون
آلاچاق ميراثينك كوبلگينه قاراب بر اير يا بر قز بالا اولوشى قالدلور .
و بالا دنياغه كيلگندهن صوڭ اير بولسه اير اولوشى و قز بولسه قز اولو
شى بيرلور . اگر بالا دنياغه كيلگندهن وفات بولسه كوبره گى چقغاج وفات
بولسه ميراث بيرلور . آزراغى چقغاج وفات بولسه ميراث بيرلور .

(باشى بلن كيلسه كوكره گى چغوون، آياغى برلن كيلسه كندگى چغوون
اعتبار قيلنور) .

مفقود .

غائب بولغان - يوغانان كشينك ئولووى معلوم بولغانچى مالى بولنمىچە
ساقلانور . امام ابو حنيفه قاشنده دنياغه كيلووندهن بر يوز يكرمى يل ،
امام محمد قاشنده بريوز اون و امام ابووسف قاشنده بريوز ايللى يل ساقلانور .
بعضيلهر ٩٠ يل ديديلهر . بزنىك زمانده ٩٠ دان آرتق يهشەوچى كشى آز
بولغانغه كوره و بعضيلهر ٧٠ يل ديديلهر . بىنمبر يمز هم « مينم ائتمنىك
كوبره گى نك عمرى ٧٠ يل بولور » دىگهنگه كوره .

لكن اگر قاضى آنك ئولووى برلن حكم قيلسه ئولگهنگه حساب
قيلنور . شول مدت اوزغاندان صرڭ و ياكه ئولگهنى معلوم بولغاندان صوڭ
ئولووى برلن حكم قيلنغان وقتدهغى وارثلهر ينه مالى بولوب بيرلور .

صرتك .

المياذ بالله چوقنغان كشى . ئولسه اير كشى بولسه چوقنغانغه قدر تابقان
مالى مسلمان وارثلهر ينه بولوب بيرلور چوقنغاندان صوڭ تابقان مالى بيت المالغه
قويلور . چونكه چوقنو سببلى آنك مسلمانلارغه قرايتى بتهدر . و اوزى
شريعتم بويىچا ئواترلورگه حكم قيلنادر .

اگر ايمانغه قايتماسه اوزى اواترلو سببلى مالى ده حكومتكه قلادر .

اگر چوتنغان كشى - صرتده خاتون كشى بولسه باراق مالى مسلمان وارث-
لهر ينه بيرلور . چونكه خاتون كشى ئواترلى بلكه عمرلك چبسكه سالنادر .

(لکن امام شافعی مذهبندہ باریبر اولترله . چونکہ پیغمبریمز ہم : دینن آلدیغران کشی نی اولتر گز ، دیدی . ایر و خانونی آیرمادی) اوزی اولترلمه و سببلی مالیده اوزنده قالب وارثله رینه بیرله در . مراد بولغان کشی که مسلمانان میراث بیرلمیدور .

اسیر .

صوغشده اسیرلکه که توشکن مسلمان باشقه مسلمانلار برلن بر حکمده در . آنک هر حقوقی ساقلا نادر و مالیده وارث رینه گنه بیرله در . صوغشده یوغالسه مقعود حکمنده بولادر . دینن آلدیغرسه العیاذبالله مراد حکمنده بولادر .

حرقی، غرقی، هدمی .

یانغنده بیدکیسز بولوب یانوب اولگهن، یا که صوده باتوب اولگهن یا که نه بیر آستنده (مثلا زلزله ده) قالب نا معلوم صورتده اولگهن مسلمانلار کوب بولسه لار و قایسی لاری الک اولووی معلوم بولماسه باری بر که بر وقتده اولگهنکه حساب قیلنوب ماللاری ترک وارثله رینه بولوب بیرلور .

رد مسئله لری .

رد مسئله لری دورت تورلیدور . برسی : رد قیلنا طورغان کشیدلر بر

جنسده بولوب رد قیلنمی طورغان کشی بولماز . بو وقتده مسئله آلارنک عدد رؤسله راندن چغا .

مثلا: ۲

۲ بنت ثلثان	۲ اختلاب و ام ثلثان	۲ جدہ
----------------	------------------------	-------

مسئله ۲ دهن چغا . قالغان مالک یارتیسی قزلارغه، یارتیسی قالغانلارغه بیرله . ایکنچیسى رد قیلنا طورغان کشیدلر یا اوج جنسدهن بولوب رد قیلنمی طورغان کشی بولماسه مسئله اگر اولوشلر ۲ سدس بولسه ۲ دهن .

۲

جدہ	اختلام
-----	--------

چغوب قالغان مال اورتاغه بولنوب رد قیلنا . اگر اولوشلر ثلث برلن سدس بولسه ۳ دهن چغا .

۳

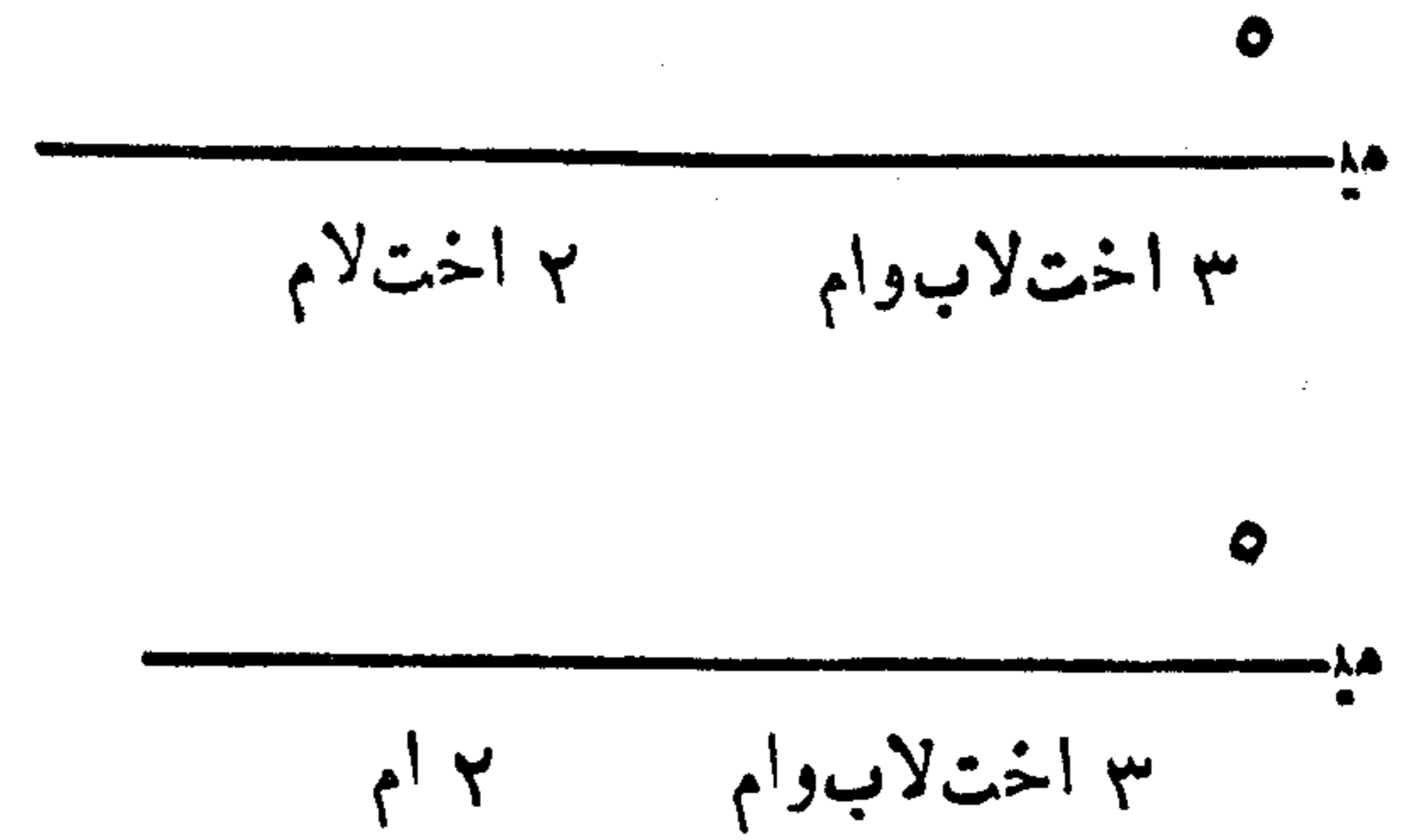
ام	۲ اولادالام
----	-------------

هم مال ۳ که بولنوب ام که ۲ اولوش و اولادالام که بر بیرله . و اگر نصف برلن سدس قاناشسه ۴ دهن چغا .

۴

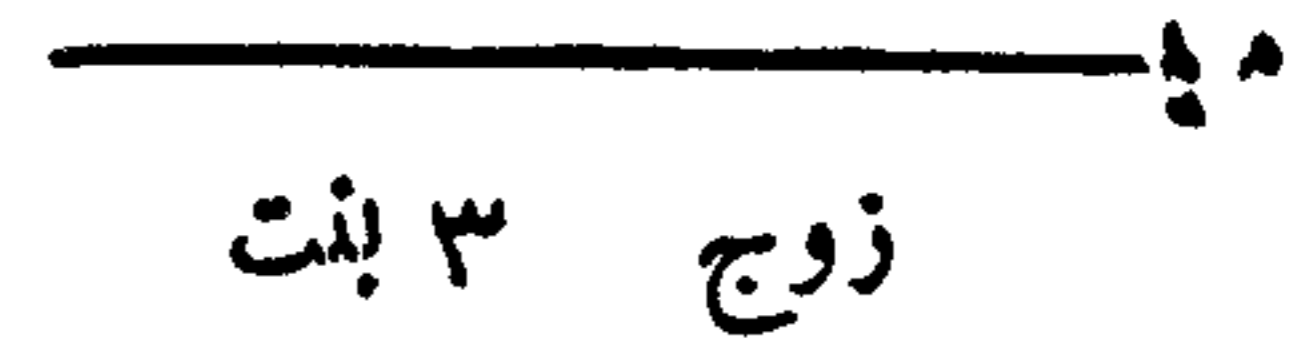
بنت	ام
-----	----

دورتدەن اوچىسى قزغە و برسى آناغە تىبە .
نصف ايله سدسان قاتناشسە دەن چغا . نصف ايله ئلك قاتناشقانده دە
شولای .

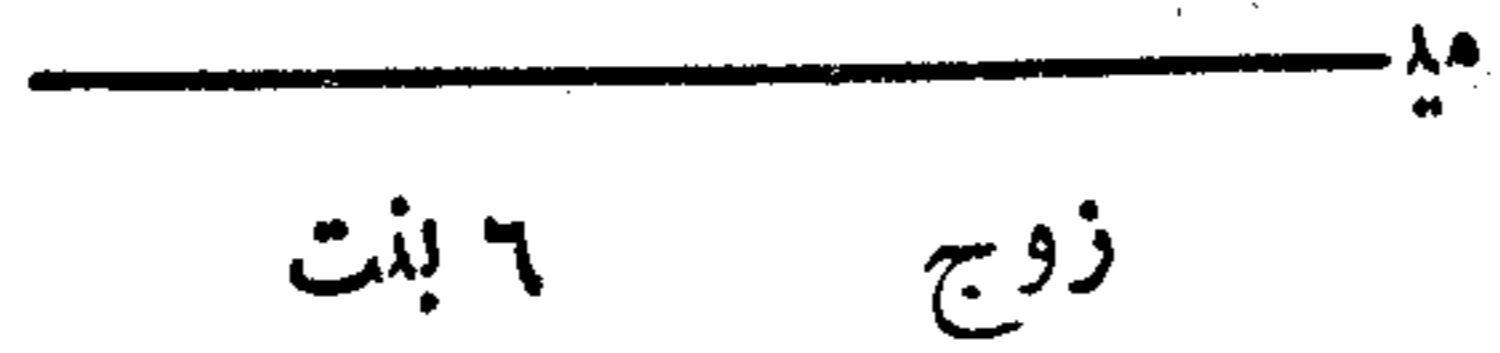
چونکہ اصل مسئلە آلتيدان چغا . لکن ئولوشلەر ۵ بولا . شوگا
كوره بار مالتى ييشكە بوانە .

اوچنچىسى: رد قىلنا طورغان كشىلەر بر جنسدەن بولوب رد قىلنمى
طورغان كشىدە بولور . بو وقت رد قىلنمى طورغان كشىنك ئولوشينك
مخرجندهن مسئلە چغادر و قالغانى رد قىلنا طورغان كشىلەرگە قايتاروب
بىرلەدر .

رد قىلنمى طورغان كشى زوجنك ئولوشى ربع بولوب مسئلە دەن
چغا . زوج گە بر بىرلوب قالغانى ۳ قزغە برەردەن بىرلە . اگر مسئلە طوغرى
بوانمەسە وارثلەرنك سانى ايله ئولوشلەرى آراسندە نسبتە توافق بولاسەرد
قىلنمى طورغان كشىنك ئولوشينك مخرچينە سانلارينك وفقى ضرب قىلنا .

۴

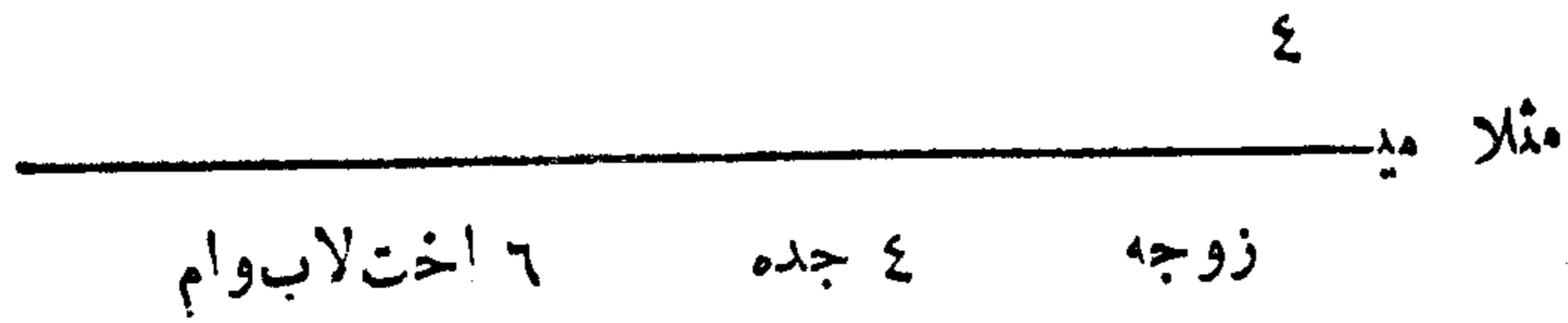

قالغان اوچ آتى قزغە طوغرى بوانمى آراسندە نسبتە توافق بالئك بولا .
شوگا سانلارينك اوچدەن برى ۲ نى ۴ كە ضرب قىلنا . ۸ بولا .
زوجگە ۲ قزلارغە ۶ تىبە . اگر نسبتلەرى توافق بولماسە سانلارن رد
قىلنمى طورغان كشىنك ئولوشينك مخرچينە ضرب قىلنا .

اصل مسئلە ربع ايله ئلئان قاتشو سببلى ۱۲ دەن چغا . لکن رد قىلنمى
طورغان ئولوشنك مخرجى دەن چغا . نسبتلەرى تباين بولا . بار سانلارى
۵ نى ۴ كە ضرب قىلامز . ۲۰ بولا . ايرگە ۵ قزلارغە ۱۵ تىبە .

دورتنچىسى: ايسكى جنسدەن رد قىلنا طورغان كشىلەر بولوبدە رد
قىلنمى طورغان كشىلەردە بولور . بو وقت رد قىلنمى طورغان كشى ئولوشينك
مخرجندهن آله نينك قالغانى رد قىلنا طورغان كشىلەرنك مسئلە سينە تقسيم
قىلانور . اگر نسبتلەرى تماثل بولسە ضابقە حاجت بولماز .

رد قىلنمى طورغان ئولوش مخرجى ۴ . زوجە ئولوشى ربع نىكى .
زوجە گە بر ، جدەلەرگە سدس ۶ ، اختلابواملەرگە ئلك ۲ .

اگر طوغرى بولانمىسه رد قىلنا طورغان ئولوشلەر مسئلهسى خىرجى رد قىلنمى طورغان اولوشى خىرجينه ضرب قىل . مضروب ايكى قره نك مسئله خىرجى بولور .

مى
۴ زوجە ۹ بنت ۶ جده

ئمن قاتشو سىبىلى اصل مسئله ۲۴ دەن چىغا . زوجەلەر گە ئمن ۳ بنتلەر گە ئلئان ۱۶ ، جدهلەر گە سدس ۴ بىرسەك ۲۳ بولوب بر آرتوب قالا . ردە مسئله مى بولا . شو كى كورە رد قىلنمى طورغان اولوشى ئمن نك خىرجى ۸ نى آلامز . زوجەلەر گە برنى بىرسەك ، قالغان ۷ نى رد قىلنا طورغان ئولوشلەر ۵ كە بولوب بولمى . نسبتلەرى تباين بولا . شول سىبىلى ۵ نى رد قىلنمى طورغان اولوش ئمن نك خىرجى ۸ گە ضرب تىلامز ، ۴۰ بولا . (رد قىلنمى طورغان اولوشلەرنك ۵ بولووى . بنتلەر گە ، ئلئان ، جدهلەر گە سدس بولو سىبىلى آ لارنك مسئلهلەرى ۶ دان چىغا . بنتلەر گە ۴ ، جدهلەر گە بر بارامى ۵ بولا) .

شوندان رد قىلنمى طورغان اولوشنك خىرجى رد قىلنا طورغان اولوش خىرجينه ضرب قىلنور رد قىلنا طورغان اولوش خىرجن رد قىلنمى طورغان وارنكە بىراگەن اولوشنى چىقاروب قانائينه ضرب قىلنور . ديمەك زوجە گە تىگەن برنى ۵ كە ضرب قىلورمز . ۵ تىەر . قزلارغە تىگەن ۴ نى ۷ گە ضرب قىلورمز . ۲۸ تىەر . جدهلەر گە تىگەن برنى ۷ گە ضرب قىلورمز ۷ بولور . جەمىسى ۴۰ بولا . بو چىققان اولوشلەرنى وارنلەرنك ھەر برينه تصحيح اصولەرى برلەن بولوب بىرلور .

(تمام)

昭和十一年十一月五日印刷
昭和十一年十一月十日發行

不許複製

フアライズ

(タタール語ノ回教ノ教科書)

(定價金五拾錢)

發行兼印刷者
右代表者

東京市澁谷區代々木富ヶ谷町一四六一番地

東京回教印刷所

クルパンガリ

編者
右代表者

東京市澁谷區代々木富ヶ谷町一四六一番地

東京回教學校

クルパンガリ